

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської філології і філософії мови

Курсова робота
Концепт ДРУЖБА/FRIENDSHIP у мовній свідомості
українців та англійців

Кравців Олександрі Михайлівни
студентки групи Па 02-21
факультету германської філології і перекладу
денної форми здобуття освіти
Спеціальності 035 Філологія

Науковий керівник
кандидат філологічних наук, доцент,
професор кафедри Терехова Д. І.

Національна шкала зараховано
Кількість балів 92
Оцінка ЄКТС A

Київ – 2024

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
The Department of English Philology and Philosophy of Language

Course Paper
Structure and Semantics of Biblical Phraseologisms

Oleksandra Kravtsiv
Group Pa 02-21
The Faculty of Germanic Philology and Translation
Full-Time Study
Speciality 035 Philology

Research Adviser
Assoc. Prof. **Diana Terekhova**
PhD (Linguistics)

Kyiv – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. МОВНА СВІДОМІСТЬ ЯК СПОСІБ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ДІЙСНОСТІ.....	5
1.1 Поняття "мовна свідомість" у сучасній лінгвістиці.....	5
1.2 Концепт і його реалізація в мові.....	7
1.3 Концепт ДРУЖБА як об'єкт дослідження мовознавців.....	8
Висновки до Розділу 1.....	11
РОЗДІЛ 2. НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА КОНЦЕПТІВ ДРУЖБА / <i>FRIENDSHIP</i> У МОВНІЙ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ ТА АНГЛІЙЦІВ.....	13
2.1 Концепт ДРУЖБА як складова мовної свідомості українців.....	13
2.2 Концепт <i>FRIENDSHIP</i> як складова англійського образу світу.....	15
2.3 Концепт в українській та англійській мовній свідомості: зіставний аналіз.....	17
Висновки до Розділу 2.....	19
ВИСНОВКИ.....	20
SUMMARY.....	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	25

ВСТУП

Концепт ДРУЖБА є лінгвокультурною особливістю формування ментальності на багатьох культурних рівнях. Моделі специфічних ознак на різних культурних рівнях слугують для створення цілісної картини певного фрагмента у свідомості людей певного лінгвокультурного кола. Це об'єктивується та обґрунтовується їхніми мовними формами та різними іншими культурними особливостями. Значення цього поняття варіюється від людини до людини відповідно до загальних цінностей держави та відповідно до інтерпретації моральних і духовних цінностей окремої людини. Ідея мати друзів існувала століттями. Це природна частина життя людини, але лише нещодавно вчені визнали це науковою темою (Ladyka and others, 2022: 11).

Актуальність дослідження концепту ДРУЖБА полягає в тому, що це поняття притаманне всім людям і втілює їхні найглибші потреби. ДРУЖБА трактується як добровільні, довготривалі стосунки між людьми, спрямовані не лише на задоволення власних потреб, але й потреб та інтересів іншої людини, і вважається глибоко вкоріненою в різних культурах. Концепт ДРУЖБА широко знайоме людям усіх вікових категорій. Як таке, воно широко використовується в усіх культурах. Необхідність вивчення концепту ДРУЖБА полягає в тому, що це поняття притаманне кожній людині і втілює її найпотаємніші бажання.

Об'єкт дослідження – концепт і його реалізація в мові.

Предметом дослідження є концепт ДРУЖБА в мовній свідомості українців та англійців.

Метою нашого дослідження є вивчення ролі та місця концепту ДРУЖБА в українській та англійській лінгвокультурі.

Для досягнення мети потрібно виконати такі **завдання дослідження**:

- 1) визначити поняття "мовна свідомість" у сучасній лінгвістиці;
- 2) з'ясувати, що таке концепт та яка його реалізація в мові;
- 3) визначити концепт ДРУЖБА як об'єкт дослідження мовознавців;

- 4) дослідити концепт ДРУЖБА в мовній свідомості українців;
- 5) визначити концепт FRIENDSHIP як складову англійського образу світу;
- 6) зіставити концепти ДРУЖБА/FRIENDSHIP в українській та англійській мовній свідомості.

Методи дослідження. У цьому дослідженні використано такі методи: компонентний аналіз, описовий метод, зіставний метод.

Практичне значення курсової роботи полягає в тому, що матеріали роботи можуть бути використані у написанні курсових, практичних та інших робіт, а також використанні матеріалів у викладанні для студентів лінгвістичних та перекладознавчих спеціальностей.

Апробація результатів дослідження: участь у міжнародній науково-практичній конференції "Ad orbem per linguas. До світу через мови" (Київ, 16 травня, 2024 р.), доповідь "Національно-культурна специфіка сприйняття стимулів ДРУЖБА/FRIENDSHIP".

Структура роботи: складається зі вступу, двох розділів, висновків, резюме, списку використаної літератури (всього 18, з них 4 англійською мовою).

РОЗДІЛ 1

МОВНА СВІДОМІСТЬ ЯК СПОСІБ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ДІЙНОСТІ

1.1 Поняття "мовна свідомість" у сучасній лінгвістиці

Мовна свідомість є відносно новим поняттям для лінгвістики і ще не до кінця вивченим, але важливим для аналізу національних когнітивних механізмів мови як у синхронічному, так і в діахронічному аспектах. Лише на початку ХХІ століття українські мовознавці ввели це поняття в науковий обіг, але без чіткого визначення. Прозора семантика назви здебільшого вказує на інтегративний характер терміна (зв'язок між лінгвістикою та психологією) та його етнокультурний аспект (Коць, 2023: 133).

Українські лінгвісти широко розуміють мовну свідомість як механізм, що регулює мовну діяльність, який формує, зберігає і змінює мовні символи, правила їх поєднання і вживання, а також ставлення людини до мови та її елементів (Гнатюк, 2010). Це поняття увійшло в науковий обіг у зв'язку з поглибленням аналізу внутрішніх форм мови та вивченням мовних картин світу на матеріалі усної народної творчості (Єрмоленко, 2016).

Мовна репрезентація мовної свідомості реалізується у мовленнєвих актах, визначається комунікативною ситуацією з її лінгвістичним наповненням і репрезентативністю екстралінгвістичних параметрів мовця, і водночас відображає відношення до абстрактних моделей соціокультурного структурування мови, репрезентованих конкретними тезаурусами (Бибик, 2013).

Українські дослідники розрізняють індивідуальну мовну свідомість з чотирма основними блоками елементів – мовними знаннями, мовними чуттями, мовними оцінками й мовними настановами, основою якої є суспільна свідомість (Селігей, 2012).

Комплексний аналіз поняття "мовна свідомість" встановлює його статус як психолінгвістичної категорії. Ця категорія охоплює результати розумової діяльності, сприйняття та засвоєння інформації, вербалізованої засобами національної мови. Її одиницями є концепти, що реалізуються в мові за допомогою асоціативного лінгвістичного тезаурусу: слова, словосполучення, вирази, граматичні та логічні категорії, граматичні форми, текстові форми та функції інтенціональних і мотиваційних механізмів (Коць, 2023: 135).

Поняття мовної свідомості є ширшим у його співвідношенні з мовною картиною світу. Картина світу, одна зі складових мовної свідомості, є, з одного боку, результатом її функціонування, зафіксованим у лексиці та граматиці національної мови, а з іншого – основою для орієнтації в комунікативних ситуаціях (Коць, 2023: 138).

Ключовим поняттям у різних визначеннях мовної свідомості є рефлексія (ставлення суб'єкта до об'єкта).

При творчому моделюванні засобів мовного вираження будь-якої сутності на мовну свідомість носія мови впливає як об'єктивна дійсність, так і індивідуальне мовне чуття. Більше того, на певних етапах розвитку мови цей процес може доповнюватися швидкоплинними стилістичними примхами, що зумовлюють вибір тих чи інших форм.

Мовна свідомість – це лінгвістична категорія, яка не лише поглиблює знання про когнітивні механізми мови, а й зберігає зв'язок з національною ідентичністю. Усі її різновиди (народна, соціальна, етноцентрична та комунікативна) є динамічними, культурно та соціально зумовленими і невід'ємною частиною історії писемної мови. Вони змінювалися з розвитком держави, набували нових форм і обрисів та удосконалювалися синхронно з формуванням свідомого інтелектуального суспільства (Коць, 2023: 139).

Існує дві гіпотетичні конструкції мовної свідомості: індивідуальна, тобто така, що належить окремій людині, і колективна, тобто така, що

належить соціальній групі, нації, мовній спільноті або людству в цілому. Якщо мовна свідомість індивіда формується передусім під впливом мовних знань, світогляду та особистого досвіду, то колективна мовна свідомість більшою мірою залежить від культурних традицій, умов психічного життя, загальної ідеології та ціннісних орієнтацій і являє собою найбільш типове ставлення до мови, а не тільки індивідуальну мовну свідомість (Fitzpatrick, 2012).

Мовна свідомість – це не даність, не вроджена риса, а продукт культурного розвитку. Особливості бачення та категоризації явищ світу відображаються в мові, що підкреслює вплив культури на мову.

1.2 Концепт і його реалізація в мові

Поняття концепту виникло у філософії та логіці і останнім часом переживає період усвідомлення та переосмислення. Різноманітність його визначень зумовлена тим, що концепт характеризується складною багатовекторною структурою.

Концепти не впливають безпосередньо зі значення слів, а є явищами того ж порядку, але розглядаються в дещо іншій системі відношень. Значення знаходяться в лінгвістичних системах, тоді як концепти – в системах логічних відношень і форм, що вивчаються як лінгвістикою, так і логікою. Вони є носіями знань інформативного характеру, що впливають з особистого та групового, соціального і національно зумовленого досвіду носіїв певної мови (Венжинович, 2021: 6).

Вираження концепту – це вся сукупність мовних і немовних засобів, які прямо або побічно ілюструють, уточнюють і розвивають його зміст. Відповідно до способу мовного вираження концептів розрізняють два типи ментальних утворень: ті, що отримують лінгвістичну репрезентацію в межах лексики та лексичної системи мови, і ті, що отримують граматичну репрезентацію.

Оскільки концептуальні ознаки проявляються через семантику мови, необхідно чітко розрізняти когнітивні (ментальні) концепти, які формуються з компонентів (концептуальних ознак), та їхню мовну репрезентацію (слова, словосполучення та словосполучення). Мовні засоби (слова, словосполучення та речення) складаються з семантичних наборів, які функціонують як засіб або спосіб вираження когнітивних процесів у мовній структурі, але не повністю репрезентують концепт. Значення слів, словосполучень, моделей речень і речень можуть слугувати лише письмовим знанням про зміст концепту. Концепти виражаються за допомогою мови і мовлення, але вони не відтворюють концепт у всій його повноті. Слово, наприклад, представляє лише частину поняття, залежно від його значення в мові. Звідси випливає потреба в синонімії слова і тексту, який розкриває значення концепту в повному обсязі (Венжинович, 2021: 10).

Зміст концепту формується когнітивними ознаками, які відображають індивідуальні характеристики об'єкта чи явища, що концептуалізується, і описується як сукупність цих ознак. Концептуальний зміст внутрішньо впорядкований за польовими принципами. Вони внутрішньо впорядковані за принципами (ядро, ближня, дальня і крайня периферія); приналежність до тієї чи іншої змістової зони залежить переважно від яскравості цієї ознаки у свідомості носія відповідного концепту. Опис здійснюється у вигляді переліку ознак від центру до периферії.

Структура концепту включає основні структурні компоненти з різними когнітивними властивостями, такі як сенсорні образи, інформаційне наповнення та інтерпретаційні поля, що формують концепт, і описується як перелік когнітивних ознак, що належать кожному з цих структурних компонентів концепту (Nazarenko, 2017).

І зміст, і структура, і ядро, і периферія концепту є об'єктами дослідження, але важливо розрізняти їх у процесі опису. Це пов'язано з тим,

що їхній статус і роль у структурі свідомості та процесі мислення є різними і вимагають різних методів опису.

1.3 Концепт ДРУЖБА як об'єкт дослідження мовознавців

Концепт ДРУЖБА є одним з найважливіших для більшості культур світу. Це пов'язано з тим, що питання, пов'язані з міжособистісними стосунками, завжди є першочерговими і мають особливе значення в житті суспільств та окремих людей. Протягом усієї історії культурного та суспільного розвитку "дружба" як фрагмент внутрішнього світу людини була визнана одним із фундаментальних явищ і одним із головних чинників людських стосунків (Демченко, 2016:192).

Вивченням концептів у сучасній лінгвістиці займається низка дослідників: Ю. В. Боднарюк досліджує концепт як складову частину концептосфери у мовній картині світу (Боднарюк, 2013), Ж. Дягілева цікавиться вербалізацією концепту ДРУЖБА у фразеологізмах німецької мови (Дягілева, 2010), Г. А. Губарева займається проблемами вербалізації концепту ДРУЖБА в Інтернет-комунікації (Губарева, 2012), І. Чернишенко досліджує структурну модель концепту ДРУЖБА у свідомості українців (Чернишенко, 2023), А. С. Гончаренко цікавлять національно-культурні особливості концепту ДРУЖБА в американській картині світу (Гончаренко, 2012) та ін.

Майже всі дослідження підкреслюють, що мовні репрезентації в концептуальній сфері є унікальними та оригінальними, оскільки вони ґрунтуються на культурному та історичному досвіді народу. Концепти – це, з одного боку, закони універсального буття, а з іншого – способи, за допомогою яких ці закони діють, вербалізуються в національній мові та конкретно функціонують в історії певної нації. Сучасна концепція концептуалізму ґрунтується на діалектичній єдності національного та

універсального. Це пов'язано з тим, що культурно своєрідне не існує у відриві від універсального.

Концепт ДРУЖБА є однією із основних категорій етнічного характеру, який визначає духовні цінності будь-якої національної культури. Концепт ДРУЖБА може мати як позитивне, так і негативне розуміння водночас. Стилистичне забарвлення та особливості підтексту можуть відрізнятися у різних культурах. Це може бути зумовлено певними культурними особливостями чи загальним світоглядом тієї чи іншої нації (Ladyka and others, 2022: 11).

Поняття ДРУЖБА глибоко вкорінене в різних культурах. Аналіз мовного матеріалу допомагає виявити мовні засоби та пояснити особливості, які вербалізують концепт ДРУЖБА. Ми будемо використовувати фразеологічні одиниці української та англійської мови для представлення концепту ДРУЖБА у мовній свідомості українців та англійців.

Висновки до Розділу 1

Мовна свідомість – це форма свідомості, що охоплює погляди, уявлення, почуття, оцінки та ставлення до мови і мовної дійсності. Її одиницями є концепти, що реалізуються в мові за допомогою асоціативного лінгвістичного тезаурусу: слова, словосполучення, вирази, граматичні та логічні категорії, граматичні форми, текстові форми та функції інтенціональних і мотиваційних механізмів.

Вираження концепту – це вся сукупність мовних і немовних засобів, які прямо або побічно ілюструють, уточнюють і розвивають його зміст. Відповідно до способу мовного вираження концептів розрізняють два типи ментальних утворень: ті, що отримують лінгвістичну репрезентацію в межах лексики та лексичної системи мови, і ті, що отримують граматичну репрезентацію. І зміст, і структура, і ядро, і периферія концепту є об'єктами дослідження.

Концепти вивчали і вивчають такі дослідники: Ю. В. Боднарюк, Ж. Дягілева, Г. А. Губарева, І. Чернишенко, А. С. Гончаренко та інші.

Концепт ДРУЖБА є категорією етнічного характеру. Він може мати як позитивне, так і негативне розуміння. Це залежить від культурних особливостей тієї чи іншої нації.

РОЗДІЛ 2

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА КОНЦЕПТІВ *ДРУЖБА / FRIENDSHIP* У МОВНІЙ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ ТА АНГЛІЙЦІВ

ТА АНГЛІЙЦІВ

2.1 Концепт *ДРУЖБА* як складова мовної свідомості українців

Важливим фрагментом будь-якої мовної картини світу є вербально оформлені ціннісні концепти, які впливають на думки та дії як індивідів, так і цілих народів.

Фразеологізми є основою національного обличчя кожної мови; в них яскраво виявляється специфічний національний колорит, особливості образного мислення, власне національне сприйняття "мовної картини світу", віддзеркалення характерних особливостей культури та побуту, народних звичаїв (Донцова, 2010).

Незважаючи на те, що концепт *ДРУЖБА* – універсальний, він має свою національно-культурну специфіку. Дружба – найскладніше з усіх почуттів людини, тому що воно потребує взаємності.

Аналіз лексеми *ДРУЖБА* дає змогу встановити ядро концепту *ДРУЖБА*, який формується такими складовими: 1) відносини, побудовані на взаємній прихильності, спільності інтересів, поглядів; 2) людина, пов'язана з будь-ким довірою, відданістю, спільними поглядами, переконаннями, на яку можна покластися; 3) помічник, той, хто допомагає комусь у роботі, заняттях, справах.

Периферія концепту *ДРУЖБА* базується на основі загальної семи щодо сукупності явищ, які характеризують дружні відносини. Периферія цього концепту складається з мікроконцептів: Підтримка, Симпатія, Товаришування, Взаємність, Схожість, Втрата дружби, Відновлення дружби.

Наприклад, ці мікроконцепти можна представити такими фразеологічними одиницями:

1) Дружба – Підтримка: *відчувати плече; спиратися на плечі; подавати руку; підставляти плече; вести за руку; держатися руки; ділити горе і радість; останню сорочку зняти; стояти стіною.*

2) Дружба – Симпатія: *прикипіти серцем; до смаку; чуття єдиної родини.*

3) Дружба – Товаришування: *на короткій нозі; на рівній нозі; стати на близьку ногу; водою не розлити; як одна душа; як нитка за голкою; водити хліб-сіль; за панібрата; як брат з сестрою; водити компанію.*

4) Дружба – Взаємність: *знаходити спільну мову; ділити хліб-сіль.*

5) Дружба – Схожість: *мов рівний з рівним; одного роду, одного плоду; одного поля ягоди; з одного тіста; одного гніздечка птахи; два чоботи – пара.*

6) Дружба – Втрата дружби: *глек розбити; чорна кішка пробігла; розірвати нитку; жити як кішка з собакою.*

7) Дружба – Відновлення дружби: *пити мирову; серце повертається.*

Концепт ДРУЖБА в українській мовній свідомості можна розглядати з різних боків, внаслідок чого концепт характеризується як багатоаспектна та багатошарова сутність.

Тлумачення змісту прислів'їв, які об'єктивують концепт ДРУЖБА в українській мовній свідомості, свідчить про те, що: *друг підтримає у скруті – При горі та в лиху годину узнаєш справжню людину; Справжні друзі пізнаються в біді; повертай гроші вчасно якою б щирою та довгою не була дружба – Лік дружбі не шкодить, гроші лік люблять; Хочеш втратити друга – позич йому гроші; заради друга можна зробити все, що завгодно – Для милого друга і вола з плуга; Рад би я небо прихилить, та не хилиться; дружбу можна втратити – Погана та дружба, де сварка була; Розбите як не ліпи, а знак буде; у дружбі трапляється непередбачуване – З ким не пристанеш у злиднях; Біля чого потрешся, того й наберешся; дружба перевіряється часом та спільними випробуваннями – Щоб пізнати друга,*

треба пуд солі з ним з'їсти; дружба віднімає час – Друзі – це злодії часу; через жарт можна втратити дружбу – Краще не жартай над другом, якщо не хочеш втратити його; друзі можуть розлучитися – Вони глек побили; Між ними чорна кішка пробігла.

У результаті проведеного опитування було встановлено, що концепт ДРУЖБА є дуже важливим для української мовної картини світу та носіїв цієї культури. ДРУЖБА в більшості з них має підсвідомий зв'язок з такими словами: довіра, підтримка, назавжди, міцність. Наведені фразеологічні одиниці дають змогу стверджувати, що концепт ДРУЖБА в українській мовній картині виникає в процесі структурування знань про взаємовідносини між людьми, які засновані на взаємній прихильності, симпатії, спільних інтересах, взаємодопомоги та підтримки. Асоціативні компоненти цього поняття в багатьох українців схожі і по них можна зрозуміти, що ДРУЖБА для нас сприймається дуже серйозно та є важливим компонентом нашого життя. Ми добре відчуваємо різницю між словами: друг, знайомий, товариш, тому можна зробити висновок, що цей аспект нашого життя – невід'ємний і він викликає дуже щирі, теплі та позитивні емоції.

2.2 Концепт FRIENDSHIP як складова англійського образу світу

Концепт ДРУЖБА відображає складну систему духовних та морально-етичних спроб зрозуміти картини світу внутрішнього, духовного життя людини. В історії філософії основу дружби бачили у взаємній вигоді (Епікур), доброчесності (Аристотель), почутті "природної симпатії" (А. Сміт), сприянні "взаємному щастю" (французьке Просвітительство).

Англійська мовна культура має, безумовно, свої унікальні специфічні риси.

Фразеологічні системи – це культурна пам'ять народу. Тому лексичне спостереження над лексикою FRIENDSHIP може пояснити розкриття змісту концепту через виявлення специфіки його мовного вираження. В

англійськомовній картині світу концепт FRIENDSHIP складається з наступних компонентів:

- 1) симпатія до когось, хто поділяє ті самі інтереси, але не з тієї самої родини;
- 2) помічник, той, хто допомагає, підтримує, дає поради; той, хто виявляє доброту або розуміння;
- 3) той, хто не є ворогом; той, кого немає чого боятися;
- 4) людина, до якої ввічливо вітаємося і розмовляємо на людях.

Периферія концепту FRIENDSHIP складається з 9 мікроконцептів: Спільна діяльність, Підтримка, Схожість, Непередбачуваність, Випробування труднощами, Втрата дружби, Відновлення дружби, Фальшива дружба, Сприйняття.

Розглянемо ці мікроконцепти на прикладі фразеологічних одиниць:

Дружба – Спільна діяльність: *row in the same boat; play ball; hitch horses together;*

Дружба – Підтримка: *help a lame dog over a stile; hold the candle; do smb. a good turn;*

Дружба – Схожість: *Crows do not pick crow's eye; Dog does not eat dog; He that lies down with dogs must rise up with fleas; birds of a feather;*

Дружба – Непередбачуваність: *Adversity makes strange bedfellows;*

Дружба – Фальшива дружба: *A friend to all is a friend to none; Fake friends are like shadows;*

Дружба – Випробування труднощами: *A fair-weather friend; Hard times will always reveal true friends; A friend is never known till a man has need;*

Дружба – Втрата дружби: *A broken friendship may be soldered, but will never be sound; The honeymoon is over;*

Дружба – Відновлення дружби: *Bury the hatchet;*

Дружба – Сприйняття: *To move in the same circles.*

Концепт FRIENDSHIP в англійській мовній свідомості представлений такими параметрами: я добре знаю цю людину; я прагну часто бачитися з цією людиною; я прагну що-небудь робити з цією людиною; з цією людиною я почуваюся добре; я думаю, що ця людина відчуває те ж саме до мене. З проведеного опитування канадців, було отримано такі асоціації зі словом FRIENDSHIP: kind, bracelet, special, help, support. Можна зробити висновок, що представники цієї національності сприймають цей термін як звичайний та буденний етап життя, у них багато друзів з різних сфер і тому, це не є ключовим моментом в їх сприйнятті, але, безумовно, стимул FRIENDSHIP для них також є дуже важливим.

2.3 Концепт в українській та англійській мовній свідомості: порівняльний аналіз

Відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005: 329), "дружба" визначається як:

1. Стосунки, відносини, в основі яких лежить взаємна прихильність, довір'я, відданість, товариська солідарність, духовна близькість, спільність інтересів.

2. Товариш молодого, що бере участь у весільному обряді.

Проаналізувавши ці визначення, можна дати загальне визначення ДРУЖБИ в українській культурі: це дружні стосунки, стосунки, засновані на взаємній прихильності, довірі, відданості, товариській солідарності, духовній близькості та спільності інтересів.

Згідно зі словником Britannica Dictionary (Britannica), дружба – це:

1) дружнє почуття чи ставлення: доброзичливість або допомога, надана комусь;

2) стан тривалої прихильності, поваги, близькості та довіри між двома людьми.

Зважаючи на ці визначення, ми можемо дати загальне визначення ДРУЖБИ в англійській культурі: ДРУЖБА – це стан стійкої прихильності, поваги, близькості та довіри між двома або більше людьми.

Наступним етапом нашого дослідження є порівняльний аналіз. Прислів'я та приказки демонструють спільність і відмінність аспектів ДРУЖБИ. Величезна їх кількість має відповідники в українській та англійській культурах, оскільки розуміння ДРУЖБИ подібне. Але в той же час є деякі прислів'я та приказки, які не мають відповідників.

Наприклад, прислів'я *A friend in need is a friend indeed* має відповідник в українській мові "Друзі пізнаються в біді". Або *Tell me who your friends are and I will tell you who you are* – в українській "Скажи мені, хто твій друг, і я скажу тобі, хто ти". Прислів'я *An honest enemy is always better than a friend who lies*, в українській мові звучить як "Не той друг, хто медом маже, а той, хто правду каже". Отже, ці англійські прислів'я мають відповідники в українській мові.

Наприклад, прислів'я *Strangers are just friends waiting to happen* не має відповідника в українській мові, бо характеризує суто англійців. Так само і в українській мові прислів'я *Як не матимеш друга, не матимеш ворога* не має відповідника в англійській мові.

Розмовна мова кожної мови і культури має свої особливості. Тому не завжди вдається знайти прямі відповідники у величезному словниковому запасі різних культур. Інтерпретація має деякі відмінності в українській та англійській культурах.

У результаті дослідження концепту ДРУЖБА на матеріалі фразеологічних одиниць української та англійської мов, ми дійшли висновку, що спільними ознаками для них є:

1. Мовна одиниця відношення чи знайомства присутня в обох мовах і розкривається через семантичні модулі.

2. Фразеологічний фонд проаналізованих мов має спільний універсальний пласт семантичних понять, таких як: підтримка, схожість, втрата дружби, відновлення дружби.

3. В обох мовах ми бачимо заклик до дружби, справжньої, вірної і міцної, яка допомагає в скрутну хвилину.

Також ми виявили відмінні риси: в українській картині світу дружба виглядає як більш позитивне явище, це ми бачимо з його мікроконцептів, а в англійській мовній свідомості дружба складається з більш негативних рис, які ми виявили через мікроконцепти.

Отже, концепт ДРУЖБА являє собою характер комунікативної поведінки по відношенню до іншого, і наділений специфічними рисами, характерними тільки для носіїв певної мовної культури.

Висновки до Розділу 2

Концепт ДРУЖБА в українській мовній картині виникає в процесі структурування знань про взаємовідносини між людьми, які засновані на взаємній прихильності, симпатії, спільних інтересах, взаємодопомоги та підтримки.

Концепт FRIENDSHIP в англійській мовній свідомості представлений такими параметрами: я добре знаю цю людину; я прагну часто бачитися з цією людиною; я прагну що-небудь робити з цією людиною; з цією людиною я почуваюся добре; я думаю, що ця людина відчуває те ж саме до мене.

Більшість дослідників визнають фразеологічні одиниці одним з основних засобів концептуалізації в мові. Відображаючи оцінки та емоційне ставлення носіїв мови, фразеологічні одиниці є унікальним джерелом національно-культурної інформації.

Головні сенси дружби в обох досліджуваних мовах – це спілкування з людьми, які мають спільні інтереси, знання їхніх якостей і любов, яка приносить мир і спокій. Дружба починається, переривається і відновлюється.

ВИСНОВКИ

За допомогою даного дослідження:

1. Ми визначили поняття "мовна свідомість" у сучасній лінгвістиці. Мовна свідомість – це форма свідомості, що охоплює погляди, уявлення, почуття, оцінки та ставлення до мови і мовної дійсності. Її одиницями є концепти, що реалізуються в мові за допомогою асоціативного лінгвістичного тезаурусу: слова, словосполучення, вирази, граматичні та логічні категорії, граматичні форми, текстові форми та функції інтенціональних і мотиваційних механізмів.

2. З'ясували, що таке концепт та яка його реалізація в мові. Концепти не впливають безпосередньо зі значення слів, а є явищами того ж порядку, але розглядаються в дещо іншій системі відношень. Вираження концепту – це вся сукупність мовних і немовних засобів, які прямо або побічно ілюструють, уточнюють і розвивають його зміст.

3. Визначили концепт ДРУЖБА як об'єкт дослідження мовознавців. Вивченням концепту ДРУЖБА займалися такі дослідники: Ж. Дягілева, Г. А. Губарева, І. Чернишенко, А. С. Гончаренко та інші. Концепт ДРУЖБА є категорією етнічного характеру. Він може мати як позитивне, так і негативне розуміння. Це залежить від культурних особливостей тієї чи іншої нації.

4. Дослідили концепт ДРУЖБА в мовній свідомості українців і визначили, що він виникає в процесі структурування знань про взаємовідносини між людьми, які засновані на взаємній прихильності, симпатії, спільних інтересах, взаємодопомоги та підтримки. Реалізацією цього концепту в українській картині світу є фразеологічні одиниці.

5. Визначили концепт FRIENDSHIP як складову англійського образу світу. Цей концепт представлений такими параметрами: я добре знаю цю людину; я прагну часто бачитися з цією людиною; я прагну що-небудь робити з цією людиною; з цією людиною я почуваюся добре; я думаю, що ця

людина відчуває те ж саме до мене. Концепт FRIENDSHIP в англійській картині світу також реалізується за допомогою фразеологічних одиниць.

6. Порівняли концепт в українській та англійській мовній свідомості. Спільними між ними є: ДРУЖБА розкривається через семантичні модулі; фразеологізми обох мов мають однакові семантичні поняття через які вони реалізуються; також в обох мовах є заклик до дружби. Відмінними ознаками є: в українській картині світу дружба виглядає як більш позитивне явище, це ми бачимо з його мікроконцептів, а в англійській мовній свідомості дружба складається з більш негативних рис, які ми виявили через мікроконцепти.

SUMMARY

The relevance of this paper is determined by the need to study and research of the concept of FRIENDSHIP. The meaning of this concept varies according to the general values of the state and the interpretation of the moral and spiritual values of an individual.

The purpose of the paper is to define and describe the peculiarities of the concept FRIENDSHIP in the contrasted cultures and to study the role and place of the concept of FRIENDSHIP in the Ukrainian and Canadian linguistic cultures.

Tasks. To achieve this goal, it is necessary to study the works of predecessors (1), define the concept of “language consciousness” in modern linguistics (2), find out what the concept is and how it is implemented in the contrasted languages (3), and study the concept of FRIENDSHIP as an associative object in Ukrainians and Canadians (4).

Practical significance. Associative fields are currently one of the most relevant psycholinguistic studies. Their value lies in their ease of use as a tool for analyzing the psycholinguistic characteristics of different groups of people. Researching and comparing the structure of the associative fields of the concept FRIENDSHIP in different languages allows us to clearly demonstrate cultural and psycholinguistic differences between speakers of these languages, which helps us to better understand the peculiarities of thinking and communication in different cultural contexts.

The object of the research is the linguistic consciousness of Ukrainians and Americans.

The subject is the associative fields of ДРУЖБА/FRIENDSHIP stimuli and their components.

The research material of an associative experiment can be used to define this aspect in depth, how critical times affect the linguistic consciousness of the nation and the perception of the FRIENDSHIP concept.

Keywords: friendship, concept, word-stimulus, linguoculture, language consciousness.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бибик, С. П. (2013). *Усна літературна мова в українській культурі повсякдення*. Ніжин: Аспект-поліграф.
2. Боднарюк, Ю. В. (2013). Концепт як складова частина концептосфери у мовній картині світу. *Англїстика та американїстика*. Вип. 10. 4-7.
3. *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. (2005). Київ: Ірпїнь. 1720 с.
4. Венжинович, Н. (2021). *Лїнговокультурологїчний аспект мовознавчих досліджень* : навч.-метод. посїб. до спецкурсу для студентів фїлолог. ф-ту. 2-ге вид., допов. і перероб. Ужгород : ФОП Сабов А. М. 292 с.
5. Гнатюк, Л. П. (2010). *Мовний феномен Григорія Сковороди в контекстї староукраїнської книжної традиції*. Київ: ВПЦ "Київський університет".
6. Гончаренко, А. С. (2012). Концепт дружба/friendship як складова американського образу світу (на матеріалі новелїстики О. Генрі). *Мова і культура*. Вип. 15, т. 1. 131-138.
7. Губарева, Г. А. (2012). Прецедентні вислови як засїб вербалїзації концепту "ДРУЖБА" в мові інтернет-форумів. *Науковї записки. Серія: фїлологїчні науки*. Випуск 104(2). 110-113.
8. Демченко, Н. С. (2016). Вербалїзація концепту ДРУЖБА в паремїологїчному фондї англїської мови. *Мова і культура*. № 19. 192-199.
9. Донцова, О. (2010). Концепт "ДРУЖБА" в українській фраземїці: лїнговокогнїтивний та структурний аспекти. *Мовознавчий вісник. Збірник наукових праць*. Випуск 10. 300-303.
10. Дягїлева, Ж. (2010). Вербалїзація концепту "дружба" у фразеологїчних одиницях нїмецької мови. *Мовознавчий вісник*. Вип. 10. 296-299.

11. Єрмоленко, С. Я., Вокальчук, Г. М., Ганжа, А. Ю. & та ін. (2016). *Територія мови Тараса Шевченка*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго.
12. Коць, Т. А. (2023). Поняття "мовна свідомість" у сучасній лінгвістичній терміносистемі. *Термінологічний вісник*. Вип. 7. 133-139.
13. Селігей, П. (2012). *Мовна свідомість: структура, типологія, виховання*. Київ: Києво-Могилянська академія.
14. Чернишенко, І. (2023). Структурна модель концепту ДРУЖБА у свідомості українців. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 193. 355-365.
15. *Britannica*. [britannica.com](https://www.britannica.com). URL: <https://www.britannica.com/topic/friendship>.
16. Fitzpatrick, T. (2012). Word Associations. *The Encyclopedia of Applied Linguistics*. Oxford, UK: Blackwell Publishing Ltd, 6193–6199.
17. Ladyka, O. V., Bohachuk, N. A., Stulkivska, S. V. (2022). The Concept of FRIENDSHIP: Comparative Analysis. *Вісник науки та освіти*. № 2(2). 10-22.
18. Nazarenko, O., Vetoshkina, M., Gavrylenko, A. (2017). Concept FRIENDSHIP as an Important of Emotional Sphere in English Linguoculture. *GISAP Philological Sciences*.